

Demetriade, Nottara, Soreanu

secvențe de viață trăită

Personalitate complexă, actorul, aduce pe scindura scenei (de multe ori aspră, de puține ori netedă) toate atributele ființei umane.

Spontan apare întrebarea: care ar fi calea de urmat pentru definirea lui?

În actul de creație, personajul se plămădește din acel tot indeductibil care se cheamă carnea-singele-inima-creierul-muschii-nervii-simțurile lui. Nimic din ceea ce este viață nu rămâne în afara acestui proces de formare a actorului-artist.

Să ne ferim, deci, să teoretizăm. Să pășim, fără regrete, generalizările de dragul lor și să ne oprim asupra unor secvențe de viață trăită care scot în relief valorile etice și estetice ale omului-actor.

În felul acesta repunem în discuție câteva figuri de străluciți premergători despre care — din păcate! — se vorbește din ce în ce mai puțin. Vom vedea că OMUL nu s-a despărțit de ARTIST și că (minune!) atunci când omul dădea semne de slăbiciune, artistul a avut ultimul cuvânt — el a biruit.

★

DEMETRIADE

În 1922, revine director la Teatrul Național Alex. Mavrodi. Mă găseam în turneu cu Demetriade. Cu lista actorilor în față, punând degetul în dreptul numelui meu, directorul întreabă: — „da' asta cine e?” — „asta e în turneu cu Demetriade”, i se răspunde; — „da?”, atunci să rămâie în turneu! și — simplu — mă șterge de pe listă. Sint concediat adică. De două ori amărăciune: și pentru mine îndepărtatul și pentru conducătorul turneului. Reîntorși la București, Demetriade intervine să se re-

SOREANU

Soreanu făcea un turneu jubiliar cu foarte marea lui creație din „Institutorii”. Jucam pe impostorul, hirsutul și tipicarul Flachsmann, directorul îngropat în hîrtoage, cel ce-și întocmea rapoartele și-și fixa însemnările cu creioane felurite și cerne-luri colorate și cum, în actul întâi, acestea constituiau una din

acțiunile principale, pentru veridicitate, cerusem să am în călimări cerneală. La schimbarea decorului un recuzitor (și grăbit și neîndemnat) varsă cerneala pe covor. Pe bună dreptate, Soreanu s-a supărat și, în primul rînd pe mine — principala vinovat — fiindcă eu cerusem cerneală adevărată; deci, din ordin, s-a scos cerneala (de pe covor mai puțin, de la recuzită, de tot).

Următorul spectacol, la Roman. Se juca într-o sală de cinematograful prevăzută și cu scenă. Balconul (sistem cinema Capitol, din Capitală) se întindea pînă la scenă. Incepe spectacolul. Flachsmann avea „de lucru”, „compunea” o petiție administrativă. Scria (fără cerneală!) De la balcon, un ștrengar, foarte atent, urmărea desfășurarea acțiunii. Și, într-o liniște desăvîrșită, dă glas gîndului „Aiurea! se face că serie...” Succesul, pentru câteva clipe grele, a trecut de pe scenă în sală... În seara următoare, la Focșani, a peapărut cerneala. La banchetul oferit după reprezentație în cinstea sărbătoritului, în toastul de răspuns, maestrul a povestit împlinirea de la Roman, subliniind de partea cui era dreptatea, și-a recunoscut, totodată, greșeala comisă. Superbă cinste profesională!

La Teatrul Național mai stăruia, nelegiferat desigur, dreptul de proprietate asupra rolului creat. Făcînd parte din rîndul culezătorilor am cerut și am jucat „Avarul” lui Molière. În timp ce unul dintre vechii interpreți („proprietar” fiind) mă „aranja” cum și pe unde putea, Soreanu (socotindu-se „chirias” probabil) a urcat la celebra colină 5, să mă îmbrățișeze.

Generozitate... Seară de premieră: „Omul de zăpadă” de A. de Hertz. Protagonist: Nicolae Soreanu. Interpretam al treilea rol bărbătesc (Doctorul).

În actul final îl găseam pe Soreanu în scenă, stînd pe canapea. Întru și spun prima replică, sala izbucnește în aplauze: a doua replică, același efect. Deodată îl văd pe Soreanu că se ridică și, schimbînd mișcarea stabilită, coboară spre rampă, se întoarce cu spatele la public în așa fel încît eu să fiu cu fața spre el, pune accentul pe mine, devenind din personaj-principal, repli-cantul meu și întregă scenă (care, în cel mai fericit caz, ar fi avut sorți egali de succes) o transformă într-un adevărat triumf pentru mine...

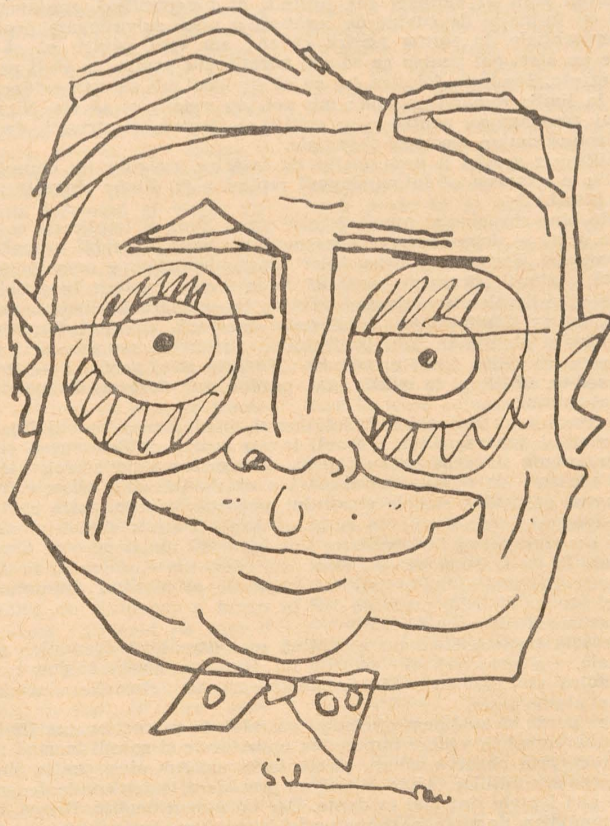
L-am întrebat, după premieră, de ce a făcut asta. Mi-a răspuns, cu zîmbetul lui bonom: „Dragul meu, nu mai era nimic de făcut... publicul a alesese, am trecut de partea lui...”

Dragi colegi, întru actoricescul-meșteșug, dacă ați întîlnit în drumul vostru artistic astfel de parteneri, destăinuiți-i ca numele lor să fie înscrise cu litere de aur în istoria teatrului românesc.

Soreanu... Demetriade... Nottara... Umbre scumpe, vă dedic vouă tot ce-am adunat bun în aproape șase decenii de strădanie.

ION FINTEȘTEANU

Artist al Poporului, Membru de Onoare al Teatrului Național „I. L. Caragiale”

Demetriade, Nottara și Soreanu văzuți de SILVAN

pare eroarea; directorul rămîne inexpugnabil. Societarul Teatrului Național Aristide Demetriade, jignit, rupe orice relație cu direcția și se știe ce însemna aceasta, cunoscută fiind vanitatea directorului. Printre puținii orgolioși care au trecut pe la direcția mării instituții a fost și Alex. Mavrodi.

Desigur, atitudinea marelui artist i-a adus neplăceri, dar nici directorului nu-i cădea bine că unul dintre fruntașii scenei românești umbla mîhnit.

Într-o dimineață, pe scara direcției din strada Cimpineanu, so-cietarul și directorul și-au încrucisat drumurile. Cel dintîi urca scările ignorîndu-și directorul. Acesta, ca să pună sfîrșit diferendului, îi oprește: — „Bine, Aristide, treci și nu-mi răspunzi la bună-ziuă? De ce ești supărat?” — „Cum aș putea să fiu împăcat? De ce nu îți seama de intervenția mea? Dă-i, băiatului întîi să joace și pe urmă hotărăște-ți soarta!” Rezultatul?... Am jucat și am fost angajat și avansat pe aceeași dată la care fusesem dat afară.

Ocroțirea face parte din apanajul actorului?

★

NOTTARA

Pe Nottara, fără voia mea, l-am necăjit în două rînduri. După întîia loznă, repetam „Fintina Blanduziei” (rolul Postumus) în regia meșterului care, supărat, urmărea din sală repetiția. La regia meșterului care, supărat, urmărea din sală repetiția. La actul III, în scena Postumus — Getta, simțînd că pot scoate un lucru bun, artistul din el a uitat de supărare, a urcat pe scenă lîngă mine și, vers cu vers, replică de replică mi-a demonstrat cum să fac rolul.

(Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.) (Spre deosebire de ceilalți meștri, îi ziceam meșterul.)

Am avut din nou revelația marelui artist. Demetriade nu a fost văzut niciodată în localuri publice (Hamlet nu mergea la berărie), Nottara de asemeni; poate că ceva din Măreția lor; se datora tocmai parcimoniei cu care se arătau lumii „în civil”.

Scrisori din închisoare

(II)

Continuăm în numărul de față publicarea scrisorilor trimise de Ioan Slavici, Tudor Arghezi și ceilalți inculpați în „procesul ziaristilor” din anul 1919, de la Hotelul Modern și, ulterior, de la Închisoarea Văcărești, principalului lor apărător, la bară și în publicistica epocii, Constantin G. Costa-Foru.

CORNELIU DIMA-DRĂGAN
N. VASILESCU-CAPSALI

Stimabile Domnule Costa-Foru,

Luînd îndemn din silințele binevoitoare, pe care în altea rînduri le-ați pus în interesul nostru, năpăstușii condeifului, mă încumet a Vă trage luarea aminte asupra schimbării ce s'a petrecut [la] comandamentul corpului II de armată.

Deoarece a fost mutat în Basarabia Generalul Popovici, care'n urma stăruințelor puse de DVoastră ni-a dat voie să rămînem în hotel, sântem cuprinși de temerea, ca nu cumva noul comandant al corpului să iee alte [decizuni] în ceea ce ne privește. Temerea aceasta ni se pare întocmai întemeiată, cu cât ziua de 10 Maiu urmează să fie serbată după stilul nou, adică după puține zile și, dacă pîn'a-tunci nu s'ar [făcea] împlinirea dorită de DVoastră în interesul nostru, n-ar mai rămîne mult timp pînă la înfiățșarea procesului nostru la Curtea de Casaștiune.

Vă rog deci să mai osteniți încă o dată în interesul nostru și să binevoiți a ne vesti dacă veți fi aflat fie'n bine, fie'n rău ceva nou în ceea ce ne privește.

Vă rog ca dinpreună [...] recunoștință să primiți și așteptarea [...]

București 3 Maiu 1919

Ioan Slavici

★

Închisoarea Văcărești, 5 Octombrie, 1919

Stimate Domnule Costa-Foru,

Nu ne-a mai rămas acum [...] instanță: viteaza D-voastră bunătate. Certificatul de [...] pe care ni l-a dat ajutorul D-voastră e, pentru noi și pentru oamenii cinstiți, mai tare decît cele trei sentințe, deopotrivă de marțiale, ale unei justiții ocazionale.

[Așadar] lăsați-ne să ne adresăm tot D-voastră pentru încă o plîngere.

Pecetluirea nedreptății care ne distruge, de zece luni încheiate, [pe noi] și familiile, a deschis apetitul micilor răsbunări cari ne pîndeau pe tăcute pînă azi.

Imediat după sentința Casașiei, direcția Văcăreștilor a primit un ordin prin care era invitată să trimită imediat pe condamnații Curșilor marțiale [cître o] destinație, pre cej cu mună silință la ocnă, [pe ceilalți la tăbăcărie] la Bucovăț ori-aiurea.

Consecvența imediată dintre sentința Casașiei și acest ordin, arată ea-însăși pe cine anume privește măsura.

Dar pentru a-i desluși mai bine cauzele, e nevoie să vă mai comunicăm următoarele.

Între d. Ionescu, directorul general al Închisorilor, și d. Stănescu, directorul Văcăreștilor, s-a iscat de mult un conflict. Directorul general neputîndu-și birui subalternul pe cale administrativă — d. Stănescu se bucură de protecții înalte —, s-a gîndit să-i pună [...] cu complicitatea indirectă a deținutilor. Firește, încercările de a atrage și pe ziaristii închiși într-o astfel de joacă de șarjă, n-au izbutit. Dimpotrivă, întrebări de contrași pe care voia să-i inspire d. Ionescu, noi am răspuns onest că nu avem a ne plînge cu nimic împotriva directorului închisorii.

De atunci, începuse o înăsprire a regimului care, uneori — ciudăntă ironică — venea în conflict cu anume binevoienți ale Curții [...]. O urmare ale aceleiași situații e, fără îndoială, și ordinul [...].

Onorate Domnule Costa-Foru, scapați-ne de un astfel de supliment al durerii — pentru noi și, mai ales, pentru bietele noastre familii.

Cereți-o guvernului cu marea D-voastră autoritate, cereți-o în numele Presei, care ar fi batjocorită ea însăși în batjocura care ar îngreuna încă o nedreptate îndeobște recunoscută. Cereți-o guvernului care — suntem informați — e preocupat să ne redea cel puțin libertatea după ce ne-a administrat toate încercările. Să fim trimiși de răsbunările d-lui Ionescu la tăbăcăria Bucovăț, cînd chiar guvernul de militari recunoaște nedreptatea ce ni s-a făcut — e să ne adoage o glumă sinistră la tragedia pe care o trăim. Să primim și această umilință inutilă fiindcă am scris articole la iel cu cele pe cari le scrie acum „Viitorul” — mai mult decît trebuie ca să măsurăm tot adîncul injustiției.

Dar, cereți, Onorate Domnule Costa-Foru, pentru noi și aplicarea legii.

Art. 43 din legea închisorilor [...] că regimurile diverse orînduite de ea, nu [...] următoarele feluri de delievenți: 1) cei condamnați [pentru deliecte] politice, 2) cei condamnați pentru deliecte [...] condamnați la pedeapsa detențiunei. Același articol adoagă că un regulament special va organiza regimul acestor feluri de condamnați. Ori, de la facerea legii — anul 1873 — și pînă azi, zisul regulament nu s-a făcut pentru simplul motiv că n-au fost pînă azi condamnați politici [...].

Textul ulterior deteriorat și ilizibil; se disting numai o parte dintre semnături: Dem. Theodorescu; D. Karnabatt; S. Grossmann și I. N. Theodorescu-Arghezi, și un post scriptum:

„P. S. Maestrul Slavici ne mustră că vă turburăm marea d-voastră preocupare de a ne reda libertatea, cu această mică grije. Dar, D-voastră, ne sunteți marea [preocupare] și pentru această mică grije!”

★

Închisoarea Văcărești [...] Noem. 1919

Onorate Domnule Costa-Foru,

Îngăduiți-ne, vă rugăm, să luăm și noi parte — măcar în aceste rînduri neputincioase — la bucuria cetățenească cu care se sărbătorește o isbîndă ce nu e numai a câtorva zile de luptă electorală ci a unei vieți întregi de cînst și dreptate.

Cînd gazetarii liberi au așa de puțină încîntare de manifestat cu prilejul alegerii unui gazetar — care a fost numai gazetar și care a dat acestei slujbe sociale o mistică înțelegere și jertă — nu vă da parea de prisos, onorate Domnule Costa-Foru, că măcar gazetarii închiși se bucură de ajuns... Ei, cel puțin, știu mai bine ca ceilalți cătă bunătate și eroism au laurat săptămîna trecută celăntii Capitalei prin alegerea președintelui Asociațiunei generale a Presei.

Cerîndu-vă iertare că, fără vrerea noastră, punem marelui și învrednicitul D-voastră succes în prelungirea ultimei D-voastră campanii pentru dreptate, vă urăm aceeași căldă și neostenită tinerete și la tribuna nouă, unde, mai mult decît încrederea cetățenilor, v'a trimis propria D-voastră grije de datorie.

Să trăiți!

Ioan Slavici
I. N. Theodorescu-Arghezi
S. Grossmann
Alfred Heftner
Dem. Theodorescu
D. Karnabatt